

Sztankai Krisztián¹

Kulturális tudatosság a modern hadviselésben

Cultural Awareness in Modern Warfare

Absztrakt

Az elmúlt évek nemzetközi eseményei rámutattak arra a tényre, hogy a kulturális tudatosság és a haderő közötti kapcsolat szerepe sokkal fontosabb, mint azt korábban gondolták, és az ellenfél kulturális hátterének elemzése nagyban hozzásegíthet az ellenség legyőzéséhez és motivációinak megértéséhez a modern konfliktusokban. A modern konfliktusok ma már nemcsak a fizikai erő használatáról szólnak, hanem a kulturális narratívák és az identitások összecsapásáról is. Minél inkább megértjük, erőforrásokat biztosítunk az ellenség kulturális hátterének megismerésére, annál gyorsabban megtalálhatjuk a gyenge pontokat és felhasználhatjuk azt egy sikeres stratégia kidolgozásához. A kulturális tudatosság szerepét nem szabad alábecsülni a modern hadviselésben. A közelmúltban kirobbant orosz–ukrán háború során is felfedezhető a kulturális tényezők jelenléte, ami nem csupán hagyományos összecsapásként elemezhető, hanem a két ország kulturális és történelmi összecsapását is láthatjuk.

Kulcsszavak: kulturális tudatosság, kulturális háború, etnocentrizmus, antropológia, haderő

Abstract

The international events of recent years have pointed to the fact that the role of the correlation and relationship between cultural awareness and the armed forces is much more important, as previously thought, and the analysis of the cultural background of the adversary can greatly help in defeating the enemy and understanding their motivations

¹ Őrnagy, kiemelt főtiszt, egyetemi adjunktus, Nemzeti Köszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar, e-mail: k.sztankai@gmail.com

in modern conflicts. Today's conflicts are not only about the use of physical force, but also about the clash of cultural narratives and identities. The better we understand and we can provide resources to learn about the enemy's cultural background, the faster we can find weak points and use them to develop a successful strategy. The role of cultural awareness in modern warfare should not be underestimated. The presence of cultural factors can also be discovered during the recent Russian-Ukrainian war, which can be analyzed not only as a traditional clash, but also a cultural and historical clash of the two countries.

Keywords: cultural awareness, culture war, ethnocentrism, anthropology, military.

A kulturális tudatosság

A nemzetközi kapcsolatok nem csak a politikákról és a döntéshozatalról szólnak, hanem nagy hatással vannak az emberek életére szerte a világon. A nemzetközi kapcsolatok döntő szerepet játszanak világunk alakításában. Ez a széles terület a nemzetek közötti társadalmi, gazdasági és politikai interakciók széles skáláját öleli fel. Ezek a kapcsolatok elengedhetetlenek a nemzetek közötti összetett interakciók és kapcsolatok meghatározásában. A nemzetközi kapcsolatok területe dinamikus és sokrétű, a nemzetek közötti különféle társadalmi, gazdasági és politikai interakciókat öleli fel. Magában foglalja az államok közötti bonyolult kapcsolatok elemzését és megértését, valamint az interakciókat alakító tényezőket, mint például a kulturális különbségek, a gazdasági érdekek, a földrajz és a politikai ideológiák.²

Az egyre összetettebb globális környezetben a kulturális tudatosság és a haderő közötti kapcsolat új dimenziókat nyitott a hadviselésben. A politikai és katonai vezetés azzal a kihívással szembesül, hogy a fegyveres konfliktusokat új megközelítéssel kell kezelni, amely felismeri a kulturális kontextus, az értékek és az identitás szerepét a konfliktusok kialakulásában és lezárásában. Ahhoz, hogy átlássuk a 21. század konfliktusainak hátterét, fontos, hogy pontosan megértsük a kulturális konfliktusok és különbségek mélységét. Mindannyian olyan kultúrából származunk, amely beprogramozza a személyt, és meghatározza, hogyan értelmezzük a társadalmi jeleket, viselkedést és kapcsolatokat, amitől egyedivé válik egy kultúra, csoport vagy nemzet. A kultúra időben és térben változhat, és kultúránk különböző aspektusai nagyobb hatással vannak ránk, mint másokra.³ Annak megértése, hogy a kultúra miként hat mindannyiunkra és hogyan befolyásolja az emberek világról alkotott képét, kulcsfontosságú lépés a kulturális tudatosság felé.

A kulturális tudatosság az a képesség, amikor valaki tudatos megfigyelővé válik, és tudatában van a kulturális csoportok közötti hasonlóságoknak és különbségeknek.⁴ Tanulható látásmód, amely lehetőséget biztosít arra, hogy képesek legyünk egy másik személy, csoport vagy nemzet döntéseit úgy elemezni, hogy annak motivációi érthetőek legyenek. Ez a katonai műveletek tervezési időszakában stratégiai előnyt jelenthet. A társadalomtudományban a kulturális tudatosság képességének felhasználója

² SAAIDA 2023.

³ GILBERT-GOODE-DUNNE 2007: 12.

⁴ GOODE-DUNNE-BRONHEIM 2006.

a kulturális antropológia, mivel egy társadalom hatékony vizsgálatához nélkülözhetetlen az idegen kultúra különbségeinek megértése. A kulturális tudatosság azon az alapvető tiszteleten alapul, amely elengedhetetlen ahhoz, hogy egy idegen háttérrel és nézőpontjával kapcsolatban vizsgálódhassunk. A tisztelet és az alázatosság hiánya nélkül nem érthetjük meg az apró különbségeket, amelyek bizonyos esetekben a kulcsot jelentik, hogy megértsük magát a teljes kultúrát, ahogy ez a háborúban is jelen van, mert ha nincs meg a kölcsönös tisztelet az ellenfelek között, akkor se legyőzni nem tudjuk az ellenséget, se befejezni nem tudjuk a háborút.

A kulturális háttér fontossága egy katonai műveletben

A kultúrák és társadalmak megértése kritikus fontosságú a konfliktus utáni stabilitási és támogató műveletek,⁵ a békefenntartás és a nemzetépítés szempontjából, amelyek mindegyike szoros és néha hosszú távú interakciót igényel más kultúrájú emberek és a nyugati katonák között. Ezenkívül az ENSZ és NATO katonai műveletek sikere megköveteli, hogy a katonák ne csak ellenfeleik, hanem szövetségeseik, a civil helyi munkavállalók, a nem kormányzati szervezetek (NGO-k), nemzetközi szervezetek és mások kultúrájának szakértőivé váljanak, mivel hatékony együttműködés egy multikulturális környezetben csak ezen képesség fejlesztésével és alkalmazásával lehetséges nap mint nap.⁶

A modern konfliktusok során a kulturális tudatosság egyre fontosabb része a katonai műveleteknek, és minél eltérőbb kulturálisan az ellenség és a civil lakosság, annál fontosabb, hogy a hadsereg megértse a helyiek és az ellenség idegen társadalmát és kulturális háttérét a műveleti siker biztosításának érdekében. A kulturális tudatosság csökkentheti a műveleti területen a különböző kultúrából érkezők közötti súrlódásokat, konfliktusokat, és javíthatja a katonaság azon képességét, hogy képes legyen végrehajtani küldetését azáltal, hogy betekintést kap a műveleti területen élő civil csoportok szándékaiba, így lehetővé teszi a katonai vezetők számára, hogy túllépjenek olyan korlátjaikon, mint az etnocentrizmus.

Az etnocentrizmus mint viszonyrendszer és gondolkodásmód nagy hatással bír a katonai gondolkodásmódra és a kultúrák megítélésében a katonai műveletek során. Valós veszélyt jelent olyan műveleti területen, mint amilyen a Afganisztánban talákoztunk, ráadásul képes a későbbi együttműködést negatívan befolyásolni. A történelem során számos olyan esetet rögzítettek, amikor az egyes katonai vezetők saját kultúrájukból származó normából kiindulva próbálták értelmezni az ellenség cselekedeteit, motivációt, azonban azok tévesnek bizonyultak és emberéleteket követeltek. Meglátásom szerint a helyes ismeretanyag átadásával ezek a halálesetek elkerülhetők lettek volna.

Az etnocentrizmus azt jelenti, hogy a miénktől eltérő értékrendeket (szokásokat, világszemléletet, életmódot) a saját szemüvegünkön át, a saját értékeink alapján ítéljük meg. Ennek egyenes következménye, hogy ez alapján sorolunk jobb vagy rosszabb

⁵ Stability and support operations (SASO).

⁶ WUNDERLE 2006: 15.

kategóriába mindent, ami szokatlan számunkra. Gyakori – de persze nem szükség-szerű –, hogy ez a viszonyítás azon az előfeltételezésen nyugszik, hogy saját értékeink jobbakként, magasabb rendűek, mint más népcsoportok kultúrája. Az etnocentrizmus valamilyen formában minden nép sajátja, s bizonyos mértékig szükséges is, hiszen egészséges nemzeti tudat nélkül elképzelhetetlen a társadalmi összetartozás. Túlzott jelenléte azonban hatalmas károkat okozhat.⁷

A katonai műveletek során is találkozunk az etnocentrizmussal. Az emberek a konfliktusos időszakban csoportokba szerveződnek, amelyek saját kultúrával, identitással, ideológiával vagy vallással rendelkeznek, és a háború bizonyos szintjén már ezen kultúrák ütközése figyelhető meg. Bár az etnocentrizmus sokszor vitatható, mégis lényeges szerepet játszik a konfliktusokban, és meg kell értenünk annak jelentőségét és hatásait a háborúban. A kulturális sokszínűség megőrzése és tiszteletben tartása nem mindig egyszerű feladat egy multikulturális környezetben. A kulturális sértések kockázata mindennapi életünk részévé vált, és az előítéletesség, az intolerancia és a megalázó megnyilvánulások súlyos következményekkel járhatnak az egyénre, a közösségekre és a társadalmakra nézve. Amikor egy társadalomban nem fordítunk kellő figyelmet a kulturális érzékenységre és a megértésre, akkor fennáll a veszélye, hogy az emberek sztereotípiákat és előítéleteket alakítanak ki más kultúrák iránt. Ez a megközelítés gyakran vezet kulturális sértésekhez. A sértő megjegyzések, a kulturális jelképek vagy öltözékek gúnyolása jelentős feszültséget okozhat, és a társadalomban élő közösségek közötti kapcsolatokat törheti meg.

Egy nemzet kulturális sajátossága, gondolkodásmódja nagy hatással van a háború kimenetelére. A kultúra különféle tényezőket foglal magában, beleértve a nyelvet, a vallást, a történelmet, az értékeket és a hiedelmeket. Ezek a tényezők befolyásolják azt, hogy az egyének és csoportok hogyan érzékelik a világot, értelmezik az eseményeket, és hogyan lépnek kapcsolatba másokkal. A különböző kultúrák megértésével a nemzetek elősegíthetik a kölcsönös elfogadást és tiszteletet, csökkenthetik a félreértéseket, és megerősíthetik az együttműködést a globális kihívások kezelésében.⁸ A katonai műveletek során ez az együttműködés még inkább szükséges, de nemcsak az idegennel kell együttműködni, hanem saját beosztott állományunkkal is.

Mint látható, az etnocentrizmusnak vannak pozitív felhasználási módjai, azonban negatív hatásai is léteznek. Az első az az etnocentrikus gondolkodásmód, amely miatt a másik kultúra és identitás érdektelenné válik, eredményeként a harcoló felek nem fogják egymást megérteni és tisztelni. Pedig az ellenség megértése nélkülözhetetlen annak legyőzésére, mivel a stratégia kidolgozásánál számolni kell az ellenség esetleges tevékenységével és az erőalkalmazásokra adott válaszával. Továbbá a kultúra, a nyelv a befolyásolás elsődleges szegmense, így mindenképp szükséges olyan szakértőket alkalmazni, akik tisztában vannak az idegen kultúra mélységeivel, vagy kellően nyitottak annak kultúrájára. Továbbá az etnocentrizmus egyik legnagyobb veszélye az előítélet, amely nagyban befolyásolja a katona tevékenységét műveleti területen. Az előítélet torzítja gondolkodásunkat, mert feltételezéseken alapul, és mint ilyen, növeli az etnocentrista megítélésünket, amely téves következményekkel jár. Az etnocentrizmusnak

⁷ KISDI 2012: 11.

⁸ KHAN et al. 2020.

hosszú távú eredményei a sérelmekből adódó traumák, amelyek generációkon keresztül, a háború lezárása után is megmaradnak a sértett kultúrában.

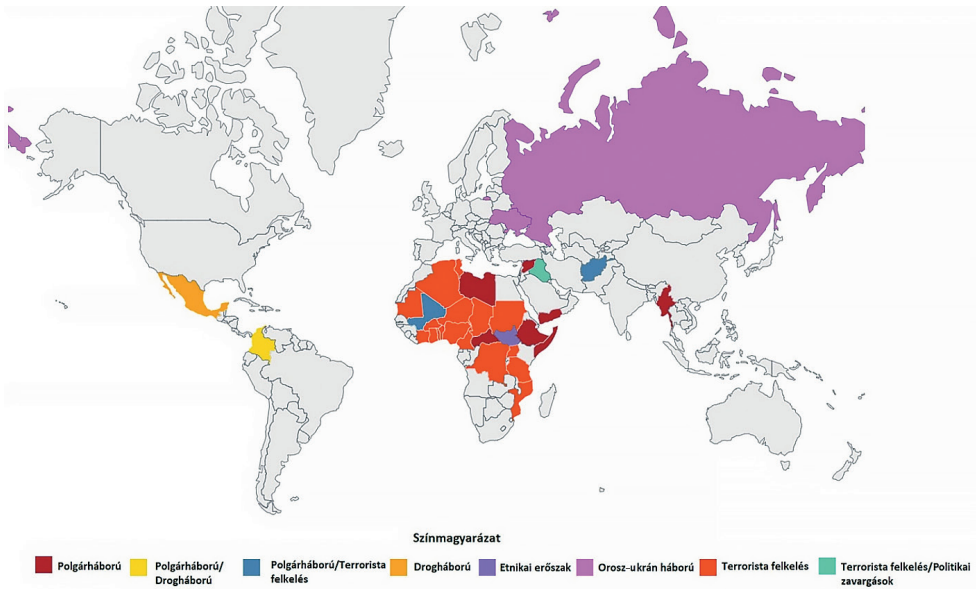
A katonai képzések, az oktatás és kiképzések során fokozottan figyelemmel kell lenni a kulturális tudatosság fejlesztésére. Az etnocentrizmus legyőzéséhez fejleszteni kell a kulturális érzékenységet, amihez kulturális specialisták szükségesek. A kulturális antropológia éppen az a tudományág, amely képes az idegen kultúra különbségeit feltérképezni és összehasonlító módszerekkel bemutatni az eltéréseket. A Magyar Honvédség állománya sokszor olyan műveleti területen tevékenykedik külföldön, multikulturális környezetben, ahol idegen kultúrák tucatjaival kell angolul vagy franciául kommunikálni. Az ilyen körülmények sokszor okoznak feszültséget, és ha nem készítjük fel az állomány tagjait ennek kezelésére, annak hosszú távú negatív következményei lehetnek, főleg az olyan érzékeny és veszélyes időszakban, mint a jelen, ahol a konfliktusok egyre inkább nemzetközivé válnak, és ahol kulturális háborúk zajlanak. Az ilyen típusú konfliktusokban még inkább szükségessé válik a kulturális kompetenciák erősítése, hogy alkalmazkodni tudjunk a harctéri kihívásokhoz.

A kulturális háború időszaka

Az erőszakos konfliktusok a világ több pontján fokozódtak 2023-ban. Az orosz–ukrán háború után a Hamász 2023. október 7-i, Izrael elleni támadása és a Gázai övezet elleni izraeli offenzíva mellett, amely egy szélesebb közel-keleti háború lehetőségét veti fel, Szíria-szerte is megugrott az erőszak, beleértve az amerikai csapatok fegyveres dróntámadásait. A Kaukázusban szeptember végén Azerbajdzsán elfoglalta Hegyi-Karabah enklávéját – ahonnan körülbelül 100 000 örmény⁹ nemzetiségűnek kellett elhagynia a területen található történelmi otthonát, és újból megkezdődött az Örményországgal vívott harc. Eközben Afrikában dúl a szudáni polgárháború, a konfliktus visszatért Etiópiába, és Niger júliusi katonai hatalomátvétele 2020 óta a hatodik puccs volt a Száhel-övezetben és Nyugat-Afrikában. Sok olyan konfliktus van a világban, ahol a kultúra és az identitás fontos tényezőként játszik szerepet a harcokban. Napjainkban a világ számos kulturális konfliktusaiban az etnikai és vallási kisebbségek, regionális és politikai dimenziókon alapuló csoportok harcolnak egymás ellen. Az izraeli–palesztin konfliktus a kulturális és identitáskonfliktusok egyik kiemelkedő példája, amelyben a felek saját földjükért küzdenek. Szinte megoldhatatlanná teszi ezt a helyzetet, hogy mindkét fél a sajátjának tekinti ugyanazt a területet vallásilag, történelmileg és kulturálisan. Hasonló kulturális hátterű konfliktus a ruandai népirítás, a kasmíri konfliktus és a balkáni háború, mivel ezek hatással vannak a regionális és nemzetközi stabilitásra, akadályozzák a nemzetközi együttműködést, és súlyosbítják az instabilitást az érintett régiókban.¹⁰

⁹ HOVHANNISYAN 2023.

¹⁰ KRAUSE–RENWICK 1996: 213–217.

1. ábra: 2023 jelenleg folyó háborúi

Forrás: <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/countries-currently-at-war>

A jelen kulturális háborúi

Az arab–izraeli konfliktust kulturális különbségek befolyásolják, beleértve a földtulajdon körüli vitákat és a vallási meggyőződést. A földtulajdonra vonatkozó igények okozták a konfliktust, mivel Izrael és az arabok is szentnek tartják a földet. A vallás is jelentős szerepet játszik, mivel az eltérő vallási narratívák intenzív kulturális megosztottsághoz vezettek. A kulturális különbségek kihívásokat okoznak a kommunikációban és a megértésben, megnehezítve a hatékony párbeszédet és tárgyalást. A kulturális sztereotípiák és előítéletek szintén hozzájárultak a bizalmatlansághoz és a megértés hiányához.¹¹

Az 1994-es ruandai népirtást elsősorban a ruandai tuszi és hutu közösségek közötti etnikai és kulturális feszültségek okozták. A konfliktus eredete a belgák gyarmati politikájára vezethető vissza, akik tetszőleges fizikai jellemzők alapján két etnikai csoportba sorolták a ruandaiakat, a tuszi és a hutu csoportba. A függetlenség elnyerését követően a két közösség közötti feszültség továbbra is megmaradt. A kulturális és etnikai megosztottságot a politikai vezetők kihasználták, hogy erőszakra buzdítsanak, és igazolják a tuszik tömeges lemészárlását. A hutu szélsőségesek gyűlöletpropagandát használtak tetteik igazolására, a tuszikat a hutu életmódra nézve fenyegetésként ábrázolták, és a hutuk „csótányirtásként” tekintettek a tuszik kiirtására. A tuszi nép

¹¹ APPEL et al. 2008.

dehumanizálása a népiértés létfontosságú eleme volt, az elkövetők kulturális és etnikai különbségekkel igazolták ruandai társaik meggyilkolását.¹²

A kasmíri konfliktus régóta tartó vita eredménye India és Pakisztán között Dzsammu és Kasmír térségében. A konfliktus India 1947-es felosztásában gyökerezik.¹³ India és Pakisztán egyaránt igényt tart Dzsammu és Kasmír régióra, ahol a lakosság többsége muszlim, de India uralja. A két ország közötti kulturális és vallási különbségek a kasmíri konfliktus fő tényezői.¹⁴ Dzsammu és Kasmír régióban a lakosság többsége muszlim, és sok muszlim a régióban kulturálisan és vallásilag közelebb tartja magát Pakisztánhoz, mint Indiához. A kulturális vita heves összecsapásokhoz vezetett az indiai biztonsági erők és a régió fegyveresei között.¹⁵ A kasmíri konfliktus megoldására irányuló nemzetközi erőfeszítések évtizedek óta folynak, kevés sikerrel. A kulturális viták a kasmíri konfliktusban rávilágítanak a kulturális és vallási különbségek megértésének és kezelésének fontosságára a nemzetközi kapcsolatokban.

Az 1990-es évek balkáni háborúi és a kasmíri konfliktus egyaránt olyan kulturális vitákat foglal magában, amelyek erőszakos konfliktusokhoz vezettek. A balkáni háborúkban a boszniai szerbek, horvátok és muszlimok közötti konfliktust kulturális és vallási különbségek vezérelték. Hasonlóképpen, az India és Pakisztán közötti kasmíri konfliktusnak is mély kulturális dimenziója van, és mindkét fél sajátjának vallja a régiót. A kulturális viták hozzájárulása ezekhez a konfliktusokhoz rávilágít annak fontosságára, hogy ezeket a vitákat diplomáciai úton kezeljék, és elősegítsék a különböző csoportok közötti kölcsönös megértést. Az olyan nemzetközi szervezetek, mint az ENSZ, döntő szerepet játszanak a konfliktusok megelőzésében és a béke előmozdításában ilyen helyzetekben.¹⁶

Az orosz–ukrán háború fontos történelmi aspektusai közé tartozik, hogy Ukrajna különböző régióiban kulturálisan eltérő identitásokat hoztak létre. Ukrajna minden régiója egyedi történelemmel rendelkezik, így Kárpátalja az egyetlen olyan része, ahol történelmileg hosszán magyar uralmat tapasztaltak. Bukovinában a moldvai és a későbbi újkori román uralom alá tartozott a terület; Bukovina és Galícia volt az egyetlen, ahol osztrák uralmat tapasztaltak. A déli területek nagy részét a Krími Kánságból faragták ki, míg Közép-Ukrajna jelentős része egykor a Litván Nagyhercegség része volt. Ukrajna történelmét nagyban befolyásolta a lengyelországi és oroszországi (Szovjetunió) politikai helyzet. Valamennyi korábbi rezsím nyomot hagyott a régiókban, például a lengyel és a magyar nyelvet ma is széles körben értik és beszélik Galíciában, illetve Kárpátalján, míg a keleti és déli régiókban az orosz ajkúak vannak túlsúlyban az ukránokkal szemben. Oroszország Vlagyimir Putyin alatt soha nem tekintette teljesen független államnak a volt Szovjetunió országait. Ugyanez vonatkozik Ukrajnán kívül Grúziára vagy Moldovára. Oroszország stratégiai feltevésében ezeket az országokat olyan államokként kezelik, amelyek rendelkeznek orosz identitással, és a nagy orosz összetartozás érzésével a befolyási övezetében maradnak. Az orosz politikára utalva a konfliktushoz vezethető tényező elsősorban Oroszország hatalmi státusza

¹² GOUREVITCH 1999: 537.

¹³ MATHUR 2014.

¹⁴ HUSAIN – HUSSAIN TRAK – CHAUHAN 2020.

¹⁵ KAZAN 1997.

¹⁶ MUSARAJ 2013.

nemzetközi szintéren való elfogadásának hiányával, illetve azzal a ténnyel függ össze, hogy egyes országok aktívan érdeklődnek a nyugati szervezetekben való részvétel iránt, mint például az Európai Unió vagy az Észak-atlanti Szerződés Szervezete (NATO). A háború kirobbanásának okai 1994-ig vezethetők vissza, amikor Ukrajna kapcsolatba lépett az Európai Unióval, és Partnerségi és Együtműködési Megállapodást írt alá. Ukrajna 2009-ben meghívást kapott, hogy csatlakozzon a keleti partnerségi projekthez az európai szomszédságpolitika keretein belül. Lengyelország 2012-ben részt vett az Ukrajna – Európai Unió társulási megállapodás aláírásában is. Az Európai Parlament 2012 júniusában úgy döntött, hogy küldöttséget delegál Ukrajnába, és az EU a hazugságok, a korrupció, a zsarolás és az ukrainai oligarchák ellenére is pozitívan viszonyult ehhez a kapcsolathoz. Az ukránok álmaival és teljes bevonásával ellentétben 2013. november 21-én, egy héttel a Keleti Partnerség csúcstalálkozója előtt Ukrajna akkori kormánya (Moszkva befolyása alatt) felfüggesztette az Ukrajna – Európai Unió társulási megállapodás aláírásának előkészületeit. Mikola Azarov miniszterelnök, miután Viktor Janukovics elnök kifejtette véleményét, bejelentette, hogy Ukrajna nemzetbiztonsági okokból nem írja alá ezt a dokumentumot. Másnap a Majdan téren, Kijev főterén, ahol a 2004-es narancsos forradalom zajlott, körülbelül 2000 ember gyűlt össze, hogy tiltakozzanak, és véres sztrájk kezdődött az ellen, hogy elvegyék Ukrajna polgáraitól a szebb jövő álmait. Viktor Janukovics, Ukrajna akkori elnöke a 2014. február 21-ei és 22-ei éjjel feszült helyzetet figyelembevéve elhagyta Kijevet, és Harkovba repült. Az ukrán Verhovna Rada (Ukrán Legfelső Tanács) határozatot hozott Timosenko börtönből való szabadon bocsátásáról, aki azonnal megjelent a Majdan téren, és további küzdelemre buzdította a tüntetőket.¹⁷ Ezekkel az eseményekkel kezdődött meg az a kulturális szakadék Ukrajna és Putyin elnök között, amely a Krím elfoglalásával, majd a 2022-es „különleges katonai művelettel” folytatódott, és mély, elhúzódó ellentétet szült, amelynek senki nem látja a végét.

A globalizáció és a háború

David Brooks fogalmazta meg, hogy a kommunizmus és a kapitalizmus közötti nagy hidegháborús küzdelem a kilencvenes években véget ért, és a demokrácia terjedőben volt. A nemzetek gazdaságilag egyre jobban függtek egymástól. Az internet késznek tűnt a világméretű kommunikáció elősegítésére. Úgy tűnt, globális konvergencia jön létre az egyetemes értékek – szabadság, egyenlőség, személyes méltóság, pluralizmus, emberi jogok – körül. Ezt a konvergenciafolyamatot globalizációnak neveztük. Mindenekelőtt gazdasági és technológiai folyamatról beszéltünk – a nemzetek közötti növekvő kereskedelemről és befektetésekről. De a globalizáció politikai, társadalmi és erkölcsi folyamat is volt. Az 1990-es években Anthony Giddens brit szociológus azt állította, hogy a globalizáció „az életkörülményeinkben bekövetkező változás. Így élünk most.” Ez magában foglalta „a világméretű társadalmi kapcsolatok intenzívebbé tételét”. A globalizáció a világnézetek, termékek, eszmék és kultúra integrációjáról is

¹⁷ HIMKA 2015.

szólt. Korábban azt feltételezték, hogy a nemzetek szerte a világon csodálják a nyugati demokráciák sikerét, és megpróbálják utánozni azt. Néha azt feltételezték, hogy ahogy az emberek modernizálódnak, többet fogyasztanak, ahogy a társadalmak modernizálódnak, szekulárisabbá válnak, akárcsak Európában és az Egyesült Államokban. Inkább a pénzkeresés vágya hajtáná őket, mint mások meghódítása. Ma már nem ilyen a világunk. Csupán optimista vízió volt ez arról, hogyan fog fejlődni a történelem; a haladás és a konvergencia víziója. Sajnos ez a vízió nem írja le azt a világot, amelyben ma élünk. A globalizációs folyamat lelassult, sőt egyes esetekben meg is fordult. Sokkal több a globális konfliktus, mint a kilencvenes években a történelem rövid szünetében. A kereskedelem, az utazás, sőt a politikai tömbök közötti kommunikáció morálisan, politikailag és gazdaságilag is megterhelőbbé vált. Sok nyugati fogyasztó nem akar kereskedni Kínával a kényszermunka és a népiirtás vádjai miatt. Sok nyugati vezérigazgató újragondolja tevékenységét Kínában, mivel a rezsim egyre ellenségesebbé válik a Nyugattal szemben, és mivel az ellátási láncokat a politikai bizonytalanság fenyegeti. Úgy tűnik, hogy a világgazdaság fokozatosan válik szét egy nyugati és egy kínai zónára. Természetesen a globalizáció mint a kereskedelem áramlása folytatódni fog. De a globalizáció mint a világ ügyeinek mozgatórugója – úgy tűnik, ennek vége. A gazdasági rivalizálás mostanra összeolvadt a politikai, erkölcsi és egyéb rivalizálással, egyetlen globális versenyben a dominanciáért.¹⁸

A jelen konfliktusok befejezéséhez az együttműködés előmozdítása, a kulturális megértés és elfogadás létfontosságú lenne. A kulturális sokszínűséget olyan értéknek kell tekinteni, amely elősegítheti a jobb kommunikációt, a bizalmat és a kölcsönös tanulást. A kulturális különbségek azonban félreértésekhez és konfliktusokhoz vezethetnek. A sztereotípiák és elfogultságok is akadályozhatják az együttműködést. Ezért elengedhetetlen a kulturális érzékenység és tisztelet. Alapvető fontosságú, hogy kritikusan közelítsük meg a kulturális elfogadást, és ismerjük el a kulturális önrendelkezés fontosságát.¹⁹

Következtetések

A különböző kultúrákban eltérő módon értik és fejezik ki magukat az emberek, ami félreértésekhez és ebből adódóan konfliktusokhoz vezet. A konfliktusok megelőzése a különböző kultúrák megértése révén fontos szempont a katonai műveletekben és a politikában egyaránt. Egymás kulturális értékeinek, normáinak és hiedelmeinek mélyebb megértésével bizalmat építhetünk, és csökkenthetjük a félreértéseket, amelyek konfliktusokhoz vezethetnek.²⁰ Ehhez azonban elengedhetetlen, hogy kritikai érzékkel közelítsünk ehhez a feladathoz, felismerjük a kultúrákon belüli sokféleséget, kerüljük a sztereotípiákat és az általánosításokat, amelyek állandósíthatják a konfliktusokat. Emellett fontos, hogy a kulturális különbségeket konstruktívan kezeljük, párbeszédet és tárgyalásokat folytassunk, hogy kölcsönösen elfogadható megoldásokat találjunk,

¹⁸ BROOKS 2022.

¹⁹ NISHII-ÖZBILGIN 2007: 57.

²⁰ NISHII-ÖZBILGIN 2007: 43.

amelyek tiszteletben tartják valamennyi érintett fél kulturális értékeit.²¹ Mások egyedi kulturális identitásának felismerésével és megbecsülésével elősegíthetjük a békés kapcsolatokat, valamint a megértés és a tisztelet hídjait építhetjük. A különböző kultúrák kölcsönös megértésének és elfogadásának elősegítése kulcsfontosságú a nemzetközi kapcsolatokban. A kulturális sokszínűség értékének és az egyes kultúrák egyedi erősségeinek felismerése nagyobb harmóniát és együttműködést eredményezhet a nemzetek között.

A nemzetközi tapasztalat és haderőfejlesztések azt mutatják, hogy a korszerű katonai felkészítések és technikai eszközök fejlesztése mind területspecifikusabbak lettek, továbbá a nyugati országok, úgymint Norvégia, az Egyesült Államok, Nagy-Britannia kritikus stratégiai előnyként fogalmazzák meg a helyi civil társadalom jobb megismerését. Számunkra tehát ezen tudás- és gondolkodásmódbéli változások kialakítása már nem tudományos hóbortként írható le, hanem kötelességünk az ilyen típusú kompetenciák fejlesztése. Multikulturális környezetben elég egy katona tévedése ahhoz, hogy több évre visszavesse a bizalom kialakulását a helyiekkel. A 21. század katonai kihívásai és tapasztalatai bizonyítják az antropológia katonai felhasználásának létfontosságát. A katonai feladatokat kísérő felesleges konfliktusok megértése és megelőzése miatt szükséges a kulturális tudatosság fejlesztése. Koszovóban, Afganisztánban, a Közép-afrikai Köztársaságban és Nyugat-Szaharában is azokat a feszültségeket tapasztaltam, amelyek a kialakult háborús helyzet mellett fokozták az ellentétet a helyi lakosság és a segítségükre érkező katonai erők között. Persze minden nemzet más kihívásokkal néz szembe odahaza, de műveleti környezetben az együttműködés a túlélés kulcsa.

A kulturális érzékenység mint kompetencia fejlesztése és a kulturális antropológia alkalmazása együttesen lehetővé teszi a haderő számára, hogy jobban megértse és hatékonyabban kezelje a modern konfliktusokat. Az együttműködés és a kölcsönös megértés kulcsfontosságú a sikeres konfliktuskezelés és a fenntartható béke elérése érdekében. A kulturális antropológusok szemléletmódjukkal és kutatásukkal elősegíthetik a hatékonyabb konfliktuskezelést és a hosszú távú stabilitás elérését. A kompetencia mint készségek és képességek együttes tudatos alkalmazása azonban mindenképp szükséges minden olyan katona számára, aki külszolgálatra megy. A műveleti területen dolgozó katonák célja a konfliktusokat csökkenteni és a helyi fegyveres erőkkel és civilekkel a hatékony együttműködést növelni. Az ilyen kompetenciák kialakítása azonban hosszú folyamat. Ezeket évek során lehet elsajátítani, és még akkor is ott van az információ egyéni értelmezésében és annak felhasználásában rejlő veszély. Azonban ahogy azt a kis demokratikus országok legmagasabb szintű katonai oktatási intézményeit tömörítő Nemzetközi Hadtudományi Társaság (ISMS) is megfogalmazta, ennek a tudásnak a kialakítása teszi a jelen katonáit képessé a feladat-végrehajtásra a jövő kihívásaiban, hiszen nemcsak a múlt tapasztalatait kell felhasználni, hanem a technikai eszközök mellett folyamatosan és párhuzamosan fejlesztenünk kell a kiképzési és oktatási rendszerünket is, ha naprakész információkkal kívánjuk útnak indítani katonáinkat.²²

²¹ STEERS – SÁNCHEZ-RUNDE – NARDON 2010: 76.

²² SZTANKAI 2019.

Felhasznált irodalom

- APPEL, Ronit et al. (2008): *Cultural Diplomacy: An Important but Neglected Tool in Promoting Israel's Public Image*. Herzliya: IDC Lauder School of Government, Diplomacy and Strategy. Online: www.culturaldiplomacy.org/academy/pdf/research/books/cultural_diplomacy/Cultural_Diplomacy_-_Ronit_Appel,_Assaf_Irony,_Steven_Schmerz,_Ayela_Ziv.pdf
- BROOKS, David (2022): Globalization Is Over. The Global Culture Wars Have Begun. *The New York Times*, 2022. április 8. Online: www.nytimes.com/2022/04/08/opinion/globalization-global-culture-war.html
- GILBERT, Jean – GOODE, Tawara D. – DUNNE, Clare (2007): *Cultural Awareness. Curricula Enhancement. Module Series*. National Center for Cultural Competence. Georgetown University Center for Child and Human Development. Online: <https://nccc.georgetown.edu/curricula/documents/awareness.pdf>
- GOODE, Tawara D. – DUNNE, M. Clare – BRONHEIM, Suzanne M. (2006): The Evidence Base for Cultural and Linguistic Competency in Health Care. *The Commonwealth Fund*, 2006. október 1. Online: www.commonwealthfund.org/publications/fund-reports/2006/oct/evidence-base-cultural-and-linguistic-competency-health-care
- GOUREVITCH, Philip (1999): We Wish To Inform You That Tomorrow We Will Be Killed With Our Families: Stories From Rwanda. *Canadian Medical Association Journal*, 160(4).
- HIMKA, John-Paul (2015): The History behind the Regional Conflict in Ukraine. *Slavica Publishers*, 16(1), 129–136. Online: <https://doi.org/10.1353/kri.2015.0008>
- HOVHANNISYAN, Eviya (2023): *From Karabakh to Kramatorsk: The Karabakh Conflict Instigated Multi-Stage Forced Resettlement of Armenians*. Heinrich Böll Stiftung. Online: <https://ge.boell.org/en/2023/12/06/karabakh-kramatorsk-karabakh-conflict-instigated-multi-stage-forced-resettlement>
- HUSAIN, Nisreen – HUSSAIN TRAK, Touseef – CHAUHAN, Deepti (2020): Floristic Diversity of Jammu and Kashmir, India, Especially in Context to Skin Care. *International Journal of Advanced Science and Technology*, 29(11s), 2358–2386. Online: www.researchgate.net/publication/343676095_Floristic_Diversity_of_Jammu_and_Kashmir_India_Especially_in_Context_to_Skin_Care
- KAZAN, Kamil M. (1997): Culture and Conflict Management: A Theoretical Framework. *International Journal of Conflict Management*, 8(4), 338–360. Online: <https://doi.org/10.1108/eb022801>
- KHAN, M. M. et al. (2020): Revisiting the Importance of Cultural Approaches and Values in the International Affairs. *Liberal Arts and Social Sciences International Journal (LASSIJ)*, 4(2), 179–190. Online: <https://doi.org/10.47264/idea.lassij/4.2.14>
- KISDI Barbara (2012): *A kulturális antropológia története, elméletei és módszerei*. Egyetemi jegyzet. Budapest: Pázmány Péter Katolikus Egyetem Bölcsészeti és Társadalomtudományi Kar. Online: https://btk.ppke.hu/storage/tinyMCE/uploads/old/uploads/articles/4090/file/kisdi_barbara-kulturalis_antropologia_rev1.pdf
- KISSEL, Thomas (2021): „Graveyard of Empires”: Why Attempts to Invade Afghanistan Always Fail. *Greek News*, 2021. augusztus 20. Online: <https://greekreporter.com/2021/08/20/graveyard-of-empires-why-attempts-to-invade-afghanistan-always-fail/>

- KRAUSE, Jill – RENWICK, Neil (1996): *Identities in International Relations*. Palgrave Macmillan. Online: <https://doi.org/10.1007/978-1-349-25194-0>
- MATHUR, Shubh (2014): Memory and Hope: New perspectives on the kashmir conflict – an introduction. *Race and Class*, 56(2), 4–12. Online: <https://doi.org/10.1177/0306396814542906>
- MUSARAJ, Arta (2013): Intercultural and Interreligious Communication in the Balkan. *Academicus International Scientific Journal*, 7(07), 36–43. Online: <https://doi.org/10.7336/academicus.2013.07.04>
- NISHII, Lisa H. – ÖZBILGIN, Mustafa F. (2007): Global Diversity Management: Towards a Conceptual Framework. *The International Journal of Human Resource Management*, 18(11), 1883–1894. Online: <https://doi.org/10.1080/09585190701638077>
- SAAIDA, Mohammed B. E. (2023): The Role of Culture and Identity in International Relations. *East African Journal of Education and Social Sciences*, 4(1), 49–57. Online: <https://doi.org/10.46606/eajess2023v04i01.0255>
- STEERS, Richard M. – SÁNCHEZ-RUNDE, Carlos – NARDON, Luciana (2010): *Management Across Cultures: Challenges and Strategies*. Cambridge: Cambridge University Press. Online: <https://doi.org/10.1017/CBO9780511810510>
- SZTANKAI Krisztián (2019): *A kulturális antropológia szerepe a haderőben*. PhD-disszertáció. Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi Doktori Iskola. Online: https://nkerepo.uni-nke.hu/xmlui/bitstream/handle/123456789/15731/sztankai_krisztian_doktori_ertekezes.pdf?sequence=1
- WUNDERLE, William D. (2006): Through the Lens of Cultural Awareness: A Primer for US Armed Forces Deploying to Arab and Middle Eastern Countries. *Combat Studies Institute Press Fort Leavenworth*. Online: www.armyupress.army.mil/Portals/7/Primer-on-Urban-Operation/Documents/Through-the-lens.pdf